

PASTORAL SVEUČILIŠTARACA: PROBLEMI, MOGUĆNOSTI, CILJEVI

JOSIP STANIĆ*

Pregledni članak
Primljeno 5/94
UDK 254.4

Sažetak

POČETKOM šk. god. 1993/94. u studentskim domovima grada Zagreba, u kojima boravi oko 7.000 studenata i koji su pod državnom upravom, uvedena je nova služba: studentski kateheta. Autor, svećenik salezijanac i prvi vršitelj te dužnosti, u ovom kratkom članku opisuje povijest i nastanak uvođenja te službe, kao i općenite zahtjeve koji se postavljaju pred katoličkog svećenika kojemu je želja djelovati i raditi u takvoj specifičnoj sredini. Novost situacije te nedostatak iskustva i postojanja sličnoga rada u svijetu općenito čine takav rad još složenijim i pionirskim. Treba pritom poštivati posebnost prostora i djelovanja te posebnost prvotnih naslovnika-sveučilištaraca. S time u svezi ističe se epicentar sveučilišnog pastoralala i njegova odgojna zadaća, trajnost inicijativa koje se poduzimaju te se ukazuje na neke vidove i mogućnosti produblivanja i poboljšanja takvoga "provizornog" pastoralala.

1. Problematičnost situacije

Tko se bavio pastoralom na sveučilištu svjestan je njegove kompleksnosti i problema koji iz nje proizlaze. Istina je da je kod nas pauza u kojoj se takvo iskustvo nije stvaralo bila preduga, pa se ono malo iskustva koje se steklo protekle akademske godine - i to samo u pastoralu studenata u studentskim domovima, kojim je opet zahvaćen tek manji dio sveučilišne populacije u Zagrebu - može smatrati jedinim, no niti iz daleka dostatnim iskustvom za jednu dublju i solidniju analizu problematike. Istina, ovom se iskustvu može pridodati i ono stečeno u našim različitim župnim zajednicama u kojima su se okupljali mladi, među kojima su bili i studenti, prvenstveno u vjeronaučnim skupinama. No sve to nije dovoljno da bi se moglo govoriti o sustavnom i dobro organiziranom pastoralu sveučilištaraca, a kamoli o pastoralu na sveučilištu kod nas. Stoga će nama u predstavljanju problematike poslužiti članak mons. Giovannija Volte, biskupa iz Pavije u Italiji.¹

Kako se uopće krenulo s pastoralom sveučilištaraca? Nedugo nakon što su komunisti izgubili vlast na prvim slobodnim izborima u Hrvatskoj, odgovorni u upravi Studentskog centra obratili su se zagrebačkom nadbiskupu uzoritom kardinalu Franji Kuhariću s molbom da im dodeli svećenika za rad sa studentima u studentskim domovima. Godinu dana nakon toga imenovan je svećenik za taj posao.

Na temelju iskustva koje imamo po različitim zajednicama gdje se okupljaju mladi i na temelju onoga što se može vidjeti u domovima, može se reći da je priličan broj sveučilištaraca koji sudjeluju u župnim aktivnostima - bilo da su organizirani u skupine ili da jednostavno sudjeluju kao pojedinci koji izvan bilo kakvih skupina koriste priliku participiranja u organiziranim djelatnostima koje njima odgovaraju. No ne

* Salezijanci, Omiška 10, 41000 Zagreb.

¹ Usp. G. VOLTA, *La pastorale tra gli universitari: problemi, possibilità, obiettivi, modelli*, u: C. NANNI (ured.), *Salesiani e pastorale tra gli universitari*, Roma 1988.

vidi se kako je moguće te aktivnosti nazvati pastoralom sveučilištaraca u specifičnom smislu, kad nisu drugo doli opća ponuda za mlade. Gdje je izvor takva stanja?

Razlozi ovog problema nisu plod individualne gluhoće, nego su širi i dublji. Spomenut ću dva: a) iznimno kompleksne okolnosti glede prostora i personala; b) određena udaljenost između crkvenih djelatnika i "svijeta kulture", tolika da je Pavao VI naglasio ovaj fenomen poznatom rečenicom: "lom između evanđelja i kulture bez sumnje je drama našeg vremena..." (EN 20)

Pastoralno djelovati znači staviti se u službu spasenjskog djelovanja Božjeg u odnosu na konkretne ljude u vlastitom vremenu i prostoru. U ovom slučaju radi se o skupini ljudi vezanih za sveučilište. Ta je grupa ljudi sastavljena od studenata i docenata, pa i drugog osoblja što se susreće na različitim razinama i na različite načine. Ono što je karakterizira jest: da je pretežno sastavljena od mladih ljudi; da je bitno usmjerena na budućnost; da su pred njom tri temeljne zadaće koje su najdublje međusobno povezane (istraživanje, didaktika, profesionalna priprema).

Premalo je svećenika koji se uopće bave pastoralnim radom usmjerenim toj skupini, a i oni koji se njime bave nisu s punim radnim vremenom u njemu. Jedini svećenik s punim radnim vremenom na ovom poslu u Zagrebu zadužen je za svih šest domova u kojima je preko 7.000 studenata. K tome dodajmo da su domovi na različitim lokacijama u gradu, da su građeni u vrijeme kad se o aktivnostima ovakvog tipa u njima nije moglo niti sanjati, a kamoli ih planirati, pa nedostaje veoma važan prostor - sakralni. Nadalje, tim nisu zahvaćeni niti svi studenti kojih je u Zagrebu preko 40.000, a da o ostalima koji pripadaju sveučilištu niti ne govorimo.

O nekoj skupini ljudi koja bi promovirala sustavan i dobro organiziran pastoral na sveučilištu i institucijama koje su u vezi s njim za sada je još uvijek prerano govoriti. Ako nam to može biti utjehom, niti u drugim državama, gdje je tradicija mnogo bogatija i dulja, koliko je poznato, situacija nije idealna iako je mnogo bolja negoli kod

nas. Situacija na katoličkim sveučilištima bitno je drugačija.

Drugi problem koji se odnosi na pastoral sveučilišta i sveučilištaraca, konkretni je i teoretski odnos Crkve i svijeta kulture, vjere i znanosti.

Važno je ovdje naznačiti točke u kojima se susreću sveučilište i pastoralna djelatnost te aspekte pastoralna koje treba privilegirati na sveučilištu, a da to ne bude jednostavno naljepljivanje pastoralnih djelatnosti sveučilišnom životu.

Shvaćanje odnosa između vjere i kulture na svoj je način bitno za utemeljenje pastoralna u prostoru koji je označen prije svega po "istraživanju", po "spoznaji", po prihvaćanju određene "metode". Možda ponekad protivljenje kršćanstvu osoba iz "kulture" i mišljenje da je rad na području kulture u nekim slučajevima bio podređen nekim drugim ciljevima, a ne služenju čovjeku, može favorizirati stav nepovjerenja.

2. Epicentar sveučilišnog pastoralna

Sveučilište je danas, iako ono nije jedino takvo mjesto, ambijent prije svega prepoznatljiv po istraživanju i prenošenju spoznaje.

Spoznaja je jedna od karakteristika koje kvalificiraju i kršćansku vjeru. Kršćanstvo je zainteresirano za istraživanje, spoznaju i njeno prenošenje, iako se ne iscrpljuje samo u spoznaji.

Integracija i susret među različitim perspektivama ljudske spoznaje, među različitim oblicima iznošenja istine i stavova prema njoj, stavljaajući u odnos pitanje i odgovor, što nalaze svoje korijenje u jedinstvu istine, i s druge strane u jedinstvu subjekta koji spoznaje, područje je u kojem se susreću i nalaze zajednički interes Crkva i sveučilište.

Istraživanje istine konstituirala srž susreta Crkve i sveučilišta, pa je stoga sveučilišni ambijent privilegirani prostor pastoralne zauzetosti.

Govoreći grupi djelatnika zaposlenoj u pastoralu sveučilištaraca, Ivan Pavao II ističe "temeljne razloge koji opravdavaju pastoralnu zauzetost usmjerenu na sveučilište" (Rim, 8.3.1982):

“Zašto Crkva treba sveučilište?

Razlog te potrebe čini se da se može tražiti u poslanju same Crkve. Vjera koju Crkva naviješta jest ‘fides quaerens intellectum’: vjera koja zahtijeva promišljanje.

Ne radi se o nekoj izvanjskoj stvarnosti koju se onako usput susreće na vlastitom putu traženja i otkrivanja Istine, nego o unutarnjem dinamizmu čovjekova intelekta...”

Papa nastavlja:

“Ona se ne stavlja iznad onoga što čovjekov intelekt može spoznati, nego proniče iznutra to isto znanje.”

“S druge strane, sveučilište” - tvrdi Ivan Pavao II - “treba Crkvu, da bi svako istraživanje... bilo otvoreno čitavoj istini, kojoj je Crkva čuvar.”

“Crkva je ustvari” - nastavlja papa - “svjedok ove istine, posljednjeg smisla čovjekova, jer je ona ta koja mora naviještati Krista, u čijem se otajstvu otkriva potpuno otajstvo svake ljudske osobe i svake stvarnosti.”

Drugi vatikanski sabor objašnjava: “Današnji napredak znanosti i tehnike, što snagom svoje metode ne mogu prodrijeti u unutarnje razloge stvari, može favorizirati određeni fenomenizam i agnosticizam: kada metoda istraživanja koju upotrebljavaju znanosti biva uzdignuta na višu normu istraživanja cjelovite istine.” (GS 57)

S druge strane vjera, budući da je važna za spasenje čovjeka, treba i od njih biti promišljena, susretana, življena unutar vlastite povijesti. Sveučilište se, budući da je mjesto “istraživanja” svake stvarnosti, predstavlja kao privilegirani ambijent toga neprestanog odnosa vjere i kulture, kulture i vjere, ponude i pitanja. Pogledajmo samo, primjerice, ekonomska pitanja ili ona koja genetika stavlja pred današnjeg čovjeka.

Pastoral sveučilišta, kao dio općeg pastoralnog Crkve, shvaćen u ovoj perspektivi, podupire specifična nastojanja sveučilišta, pomažući skladan rast ljudi što čine zajednicu okupljenu na njemu da ne moraju doživljavati koliziju svojeg “vjerovanja” i “znanja”, omogućujući im tako da se “pronađu” i ostvare.

“Čovjek je” - napisao papa - “prvi i temeljni put koji Crkva mora preći u svom vršenju poslanja koje joj je Krist povjerio

(usp. *Redemptor hominis*, 14). On je također i na sveučilištu pravi put Crkve, i ujedno put iste sveučilišne institucije.”

U govoru studentima u Bologni Ivan Pavao II naglašava duboku vezu između Crkve i sveučilišta u “zajedničkoj zauzetosti... za istinu i za čovjeka; još bolje: za istinu o čovjeku” (Bologna, 18. 4. 1982).

To je dakle središte koje kvalificira pastoral univerziteta, i on bi se morao ostvariti posredstvom ponude cjelokupnoga kršćanskog otajstva, u neprekidnom susretanju, naglašavajući s posebnom pažnjom različite oblike i uvjete spoznaje.

3. Odgojna zadaća

U prethodnom odlomku naglašena je “vlastitost” pastoralna na sveučilištu, u kojoj se prepoznaje i primarni interes Crkve i sama svrha Sveučilišta: istraživanje i posredovanje istine, istine o čovjeku. No ne smije se zanemariti druga dimenzija koja kvalificira sveučilište. Činjenica je da su najvećim dijelom mladi, tj. studenti oni koji čine sveučilišnu zajednicu, pa je njegova zadaća u odnosu na njih bitno “odgojna”. Odgojna glede “spoznaje”, odgojna glede “metodologije”, odgojna glede buduće profesije.

Studenti, jer su u fazi rasta svih vidova svoje osobnosti, uvjetuju, direktno ili indirektno, ovaj tako važan ambijent, tražeći tip odgoja koji će omogućiti skladan rast intelekta, volje, slobode, afektivnosti, društvenosti, moralnog i religioznog osjećaja. I upravo tu pastoral studenata nalazi široki izražajni prostor, što se proteže od vjernosti istini, a da joj se ne pretpostavljaju osobni interesi, do razmatranja (kontemplacije) istine, što u molitvi nalazi svoj najviši izričaj. Sve sa svrhom vladanja sobom i služenja drugima.

Govoreći rimskim sveučilištarcima papa podsjeća na cjelovitost njihove formacije: “Studij ne smije voditi samo određenoj kvantiteti znanja koja se stječe specijalizirajući određeno područje, nego i dostojnoj duhovnoj zrelosti, kojoj je pokazatelj odgovornost za istinu bilo da je riječ o promišljanju ili djelovanju” (Rim, 9.4.1979).

Isti odnos između "istine" i "slobode" sastavni je i temeljni dio moralnog razvoja mlade osobe, ali je ujedno i problematična točka u subjektivnom iskustvu studenta i suvremene kulture.

Eventualno razilaženje tjera čovjeka u zastranjenja, ostavljajući ga bez solidnih uporišta. Kako reče papa, da bi se sačuvala sloboda čovjek se mora "znati predati, podrediti sebe samog istini, a ne podređivati istinu sebi samome, vlastitim prohtjevima, vlastitim interesima" (Rim, 14.4.1981.).

Istina je čuvar autentične čovjekove slobode: "Tamo gdje čovjek odbija ukorijeniti vlastitu slobodu u istini... stavlja na hipoteku vlastitu slobodu" (Rim, 14.4.1981.).

Odgojni proces, važan dio pastoralne djelatnosti, nadasve među mladima, mora voditi računa o specifičnim uvjetima "studentata" unutar "kulturnog pluralizma", budući da su oni određeni da jednoga dana preuzmu "odgovornost voditelja" (Pavia, 3.11.1984).

Stoga valja inzistirati na "stavovima", na utemeljenju odnosa: "istina-sloboda", "istraživanje-molitva", "studij-služenje", "otkriće-objava", svjesni da je za veliku većinu budućih docenata, profesionalno osposobljenih ljudi, vrijeme studija vrijeme u kojemu se utvrđuju kriteriji njihova prosuđivanja, njihovih stavova.

U ovom posebnom odgojnom trenutku ogromnu važnost imaju "učitelji" i "zajedničarsko" iskustvo.

Govoreći o ulozi docenta na sveučilištu, profesor Lazzati kaže: "Docent odgojitelj... jest docent koji poučavajući, zahvaljujući onome što poučava i načinu na koji poučava, teži da pomogne studentu ne samo u obogaćivanju njegova znanja, nego prije svega da učeći raste kao čovjek. Docent iz dana u dan raste sve više kao čovjek dok poučava; student bi trebao rasti kao čovjek, dan za danom, učeći."²

Važno je da se ti mladi ljudi mogu susretati s osobama koje su prošle njihov put i koje im na tom putu mogu biti voditelji. Riječ je o duhovnom vodstvu, bilo da se radi o pojedincima, bilo da se radi o animaciji skupine; duhovnom vodstvu što im omogućuje iskustvo zajedništva s Crkvom.

4. Trajnost inicijativa (izvorišta)

Svaki je pastoral, pa stoga i onaj na sveučilištu, označen odnosom vjера-znanost, vjера-kultura, kao i odgojem intelekta mlade osobe. No on se ne može svesti samo na "znanje" (gnosis). Budući da je u službi spasenjskog djelovanja Božjeg, mora se utemeljiti u naviještanju Riječi i u slavljenju spasenjskih otajstava, vodeći brigu o tim temeljnim elementima koji moraju biti vrednovani kao njegove bitne sastojnice koje ga hrane i osvjetljavaju.

Uostalom, praksa je pokazala i u drugim sredinama gdje je pastoral sveučilištaraca dubljih korijena i dužeg trajanja da jedino aktivnosti liturgijskog karaktera uspijevaju zadržati određenu koordinaciju. Druge aktivnosti, kao npr. one s područja kulture, nisu tako susljedne.

No javljaju se neki problemi: manjak vlastitog sakralnog prostora u okviru studentskog ambijenta; eventualna konkurencija župi; rascjepkanost na skupine koje djeluju u tom ambijentu, a da se ne uspijevaju pronaći zajednički elementi.

Prostor u kojem bi se mogli susresti svi kao zajednica na liturgiji pomogao bi veoma u shvaćanju i življenju pripadnosti jednoj Crkvi, potpomažući i na taj način trenutke "razmišljanja" i "studija" kršćanske vjere i njenog prožimanja s drugim oblicima znanja koje teže k istini, što svoje ispunjenje i povlašteno ostvarenje nalazi u Isusu Kristu.

Dakle, ne radi se samo o odgoju riječima koje se izgovaraju, nego i o odgoju gestama koje se čine, osobito kad su smještene u organski odnos s ostalim trenucima života, i kad dobro evidentiraju smisao tih trenutaka.

U vezi s tim, uvažavajući kulturne pretpostavke sudionika, treba naglasiti da u sveučilišnom prostoru valja biti posebno zahtjevan u brizi o različitim liturgijskim trenucima.

Zajedno s mogućnošću sudjelovanja u liturgijskim slavljenjima, dobro je, ako je to

² LAZZATI, *Il ruolo educativo del docente universitario*, u: *Giovani, cultura e fede*, Milano, Vita e pensiero, 1984, str. 27.

moguće, dati studentima priliku sudjelovanja u kojem karitativnom djelu.

Ti oblici zauzimanja pomažu mladima pretočiti vjeru u život i otvoriti se svijetu koji ih okružuje, nudeći im iskustvo koje ambijent studija često zanemaruje. Time im se pomaže načiniti prijelaz od općih principa do poniznih ostvarenja tih principa u često jednostavnim ali konkretnim djelima, što im pomažu da rastu i kao ljudi i kao kršćani.

Može se dogoditi da svi ne sudjeluju u svemu. Važno je da je pastoralna ponuda različito artikulirana. A ona nema značenje samo za one koji sudjeluju u pojedinim aktivnostima, nego i za one koji žive u prostoru u kojem se one odvijaju a da u njima i ne sudjeluju izravno. Cjelovita i kompleksna pastoralna ponuda, sa svojim različitim vidovima, ima već sama po sebi odgojnu vrijednost, jer pokazuje različitost i bogatstvo milosti Crkve.

5. Zaključak: provizornost pastoralna

Vratimo se sada na pitanja i probleme spomenute na početku: kompleksnost i pokretljivost sveučilištaraca, simpatije i nepovjerenje prema kulturi.

Što se tiče prve poteškoće, vjerujem da će, ukoliko bi se i utemeljila sveučilišna župa, uvjeti pastoralna sveučilišta biti uvijek izrazito promjenjivi, jer se najvećim dijelom radi o ljudima-studentima koji se izmjenjuju najčešće svake 4 godine, zbog završetka studija. To znači da se stvari ne mogu programirati na dugi rok, ali moraju sadržavati temeljne vrijednosti kršćanskog pogleda na život i stil življenja. Preko studija, susreta, iskustva kršćanskog života, preko susreta s ponekom osobom-učiteljem,

mladi se moraju pripremiti za svoju budućnost.

Moglo bi se reći da je vrijeme sveučilišta više vrijeme "sijanja" negoli "njegovanja". Treba razmišljati o tome da veliki dio studenata, nakon što je završio ovaj period, živi njegujući ono što je posijalo u tim godinama. Stoga se radi o animaciji pastoralna na kratko vrijeme, podrazumijevajući da u svakom njegovu četverogodišnjem ciklusu mora biti vođena briga o raznim ali bitnim elementima: od slušanja, do razmišljanja, molitve, susreta, karitativnog djelovanja.

Ako se uspije stvoriti ambijent, naravno sastavljen od osoba a ne toliko od prostora, te će se mogućnosti lakše ostvariti. Mladi koji dolaze na sveučilište, a zainteresirani su za hod u vjeri, moći će na taj način primiti ono što je bitno.

Tko se mora pastoralno baviti svijetom sveučilištaraca, mora prihvatiti te uvjete, te promjenjivost i određenu provizornost, ne zanemarujući nikada jedinstvo svoje ponude.

Lakše je biti župnik, docent na sveučilištu, kapelan neke skupine mladih, negoli voditi brigu o sveučilištarcima u takvim okolnostima.

Što se tiče drugog problema spomenutog na početku, tj. odnosa Crkve i svijeta "kulture", valja napomenuti da je kultura tijekom povijesti često dovodila Crkvu pred probleme, no istina je i da je kultura čovjeku uvijek pomagala da sve više postaje čovjekom.

Stoga ako se kultura smatra važnom za život ljudi, valja naći osobe i vrijeme da joj se posvete, kako bi bila prožeta istinskim vrijednostima.